

**R. P. Georgii de Rhodes Avenionensis S. J. disputationum
theologiae scholasticae tomus ...**

Rhodes, Georges de

Lugduni, 1661

Sectio II. Quid sit in diuina voluntate actus liber.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81987](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81987)

nos tūm externos, quoties enim voluntas ita vult vt possit non velle, libera est, & volitio quoties est à potentia quæ poterat illam non ponere dicitur actus liber: hoc vtrumque in Deo nunc inuestigamus, & potentiam quæ possit velle, & non velle, & actum qui possit poni & non poni.

Ratio dubit. primò est, quia libertas est potentia indifferens ad ponendum actum vel non ponendum, sed in Deo nulla est potetia indifferens sed tantum actualis volitio, ergo non potest esse libertas in Deo. Maior prob. quia id quod est volitio actualis est determinatum essentialiter ad volendum, sed actus secundus est volitio actualis, ergo est determinatus, imò est ipsa determinatio ad volendum, ergo sola potentia potest esse indifferens ad volendum aut nolendum.

Confirm. quia, actus non dicuntur liberi nisi quia sunt à potentia quæ potest illos ponere vel non ponere, ergo vbi nulla est potentia indifferens non est libertas.

Secundò, si Deus esset liber circa efficacem amorem creaturarum, Deus posset se non communicare vlli creaturæ, sed Deus hoc non potest, quod probat: Deus non potest agere contra inclinationem suam naturalem; sed si non se communicaret creaturis, ageret contra inclinationem summæ bonitatis sibi maximè propriæ, ergo Deus non potest se non communicare creaturis. Deinde naturale Deo etiam est se ipsum perfectissimè amare, sed perfectior est amor, quo amat se ipsum & creaturas, quàm quo amat tantum se ipsum, ergo, &c.

Tertiò, actus liber est is qui potest non esse, nihil est in Deo quod possit non esse, cum quidquid est in Deo sit Deus, ergo in Deo nullus est actus liber.

Dico primò, Deus circa efficacem amorem creaturarum omnium existentium perfectissimè liber est. Ita Catholici omnes, & ferè etiam Ethnici, quamquam Aristoteli, error contrarius solet tribui, Scripturas & Patres nihil est necesse adducere, *Omnia quacunque voluit fecit. Operatur omnia secundum consilium voluntatis sue.* Sed in re obuia hæere non libet.

Ratio enim breuiter primò, sit, quia si Deus non esset liber, faceret omnia quæ potest facere, ideòque vel faceret infinita, vel non haberet nisi finitam potentiam quæ absurdum sunt. Deinde frustra esset Deum precari, & ab eo aliquid petere, causam enim necessariam nemo prudens precibus flectere conatur. Sicque inane omnino est vnicum inter homines, & Deum commercium sperandi & deprecandi vt loquitur Boëthius lib. 5. prola 4. *Ideòque nulla est gens quæ non persuasum habeat Deum esse liberum, à quo sperare omnia bona posset si eum colat.* A priori, rationes multæ afferri possunt, quia nulla creatura est medium necessarium ad finem gloriæ Dei, quem Deus in omnibus actibus suis intendit, ergo Deus non potest necessitari ad amandas efficaciter creaturas, quas amare non potest nisi vt media. Deinde omne intellectuum est liberum ex eo quod cognoscat indifferentiam obiectorum in quibus si finita sunt semper est aliquid malum. Denique libertas est perfectio simplex circa bona finita, melius enim est agere cum dominio in suos actus, quàm agere sine vilo dominio vt bruta quæ multò imperfectius agunt quàm homo.

Dico secundò, est in Deo libertas tūm contradictionis tūm contrarietatis circa obiecta non mala.

Ratio est, quia perfectissima libertas vtrumque hoc munus habet, potest enim agere, & non agere, non quod possit agere simul & non agere, sed quod vtrumque possit simul: potest etiam agere contraria, velle vel nolle, amare vel odio habere. Quæ omnia certum est esse in Deo, dixi tamen secluso malo, quod Deus non potest amare, & secluso bono quod Deus non potest odio habere.

Dico tertiò, non est in Deo libertas, quæ possit intra se ipsum producere realiter suam volitionem aut nolitionem, sed tantum libertas quæ possit terminare, vel non terminare suum actum internum necessarium ad obiecta, & quæ possit extra se agere, vel non agere.

Ratio est, quia ens summè necessarium, infinitum, & simplicissimum, non potest habere in se aliquid contingens, & receptum, sed haberet in se aliquid contingens, si produceret & reciperet in se ipso volitionem, ergo in Deo nullum est velle productum, sed duntaxat velle actuale, subsistens, improductum, infinitum, necessarium quoad totam entitatem, sed indifferens vt terminetur vel non terminetur ad obiecta.

Ad primam, Respon. distinguendo maiorem, libertas est potentia indifferens, &c. Libertas creata concedo, libertas increata, nego. Libertas enim diuina est actus ipse necessarius secundum esse, indifferens autem vt terminetur ad obiecta vt ostendam statim. Ad probationem eadem responso est, id quod est volitio actualis & determinatio ad vnum est determinatum ad vnum si sit volitio & determinatio finita concedo, si sit infinita nego, nam illa ita est volitio actualis vt possit esse nolitio, ita est determinatio ad vnum, vt possit esse determinatio ad oppositum. Confirmatio eandem habet responsum.

Ad secundam, Respondeo inclinationem quam Deus habet ad sui communicationem esse subordinatam libertati, & quasi conditionatam ex suppositione quod voluntas Dei iubeat, ideòque illa inclinatio quantumcunque infinite crescat, nunquam libertati contraria est. Vnde Deus non agat contra illam inclinationem quamuis non se communicet vlli creaturæ. Amor quo Deus se ipsum amat & creaturas, extensiuè maior est, non autem intensiuè & in ratione perfectionis.

Ad tertiam, constabit ex dicendis esse in Deo actum intrinsecum, quo reuera liberè vult, & amat sine contingentia, compositione, mutatione, quæ tota est difficultas libertatis diuinæ in qua vt dixi componere necesse est duas res extreme oppositas, summam necessitatem, & contingentiam eiusdem volitionis diuinæ, quæ si diuina est, necessaria est, si est libera, non est necessaria sed planè contingens, quod vt explicem, sit.

SECTIO II.

Quid sit in voluntate diuina actus liber.

Tota ergo difficultas huius connexionis rerum adeò oppositarum, necessitatis nimirum, & contingentie in eo sita est vt videatur, vtrum actus ille liber qui dicitur volitio Dei aut nolitio, sit aliqua perfectio extrinseca Deo vel adæquatè, vel saltem inadæquatè. An verò sit perfectio adæquatè intrinseca, si enim est extra Deum, iam non est ipsum velle Dei & amor vitalis de quo solo quæritur non autem de actu extrinseco, si est adæquatè intra Deum, non est contingens. Vnde duæ sunt inter Theologos sententiæ celeberrimæ, vna quæ vult actum liberum Dei constitui per aliquid extrinsecum Deo: altera quæ ponit illum adæquatè intrinsecum. Quod vt explicetur vt potest clarissimè in materia obscurissima, videndum primò est, vtrum velle Dei liberum constituatur per aliquid omnino intrinsecum Deo. Secundò, quid sit perfectio illa intrinseca per quam illud constituitur. Tertiò, fundamenta soluendæ difficultatis, & eius solutio. Quartò, argumenta in oppositum, ex triplici capite.

§. I.

Terminare vel non terminare suum actum.

Deus est
ferè liber.

Duplex in
Deo liber-
tas.

Dux sen-
tentie.

S. I.

Virum velle Dei liberum constituatur per aliquid extrinsecum Deo: an verò sit perfectio adequatè Deo intrinseca.

Aureoli
sententia.

Prima itaque factio, duce Aureolo, negat liberum velle Dei esse adequatè intra ipsum Deum, sed hi deinde multipliciter sunt diuisi. Primò enim, Aureolus ipse in 1. dist. 47. art. 1. subtilissimè omnino philosophatus liberum actum Dei asserit esse adequatè extrinsecum ipsi Deo, neque aliud esse quam effectum ipsum extrinsecum, quamvis principium liberè productiui ipsius actus sit intra Deum & reuera vitale. Quippe inquit de diuina libertate sentiendum est aliter, ac de nostra; nos enim habemus potentiam indifferentem, volitionem contingentem, & effectum extrinsecum, habemus videlicet libertatem ponendi actum in nobis aut non ponendi: Deus autem habet potentiam indifferentem, non intra se agendi aut non agendi, sed extra se, estq; omninò similis igni qui extra se posset ignire vel non ignire: vel etiam cogita voluntatem nostram, sicut actum suum potest producere vel non producere intra se, sic posse illum producere vel non producere extra se, habes libertatem diuinam ex se ipsa indifferentem ad agendum ad extra vel non agendum. Imò exemplum habetur etià in voluntate creata, quæ licet omnino necessaria sit per se ipsa immediatè se determinat ad primam suam volitionem, quæ contingens est. Sic in Deo nihil omninò liberum est præter externum actum, qui prodit ab actu existente necessario, sed indifferente ad agendum, & hanc sententiam Aureoli tamen verbis dissimulens, omninò tamen sequi videntur, Herice disp. 16. a. 61. qui ponit velle vnum sufficiens, alterum efficax, quod vltimum prorsus externum est. Et Recupitius q. 9. c. 2. ubi ponit duplicem complacentiam simplicem, alteram vt mundus sit, alteram vt mundus non sit, deinde effectum extrinsecum, in quo solo totam ponit indifferentiam; Vitalitas enim est in illa complacentia, quæ sit efficax, & libera per actum extrinsecum, in quo sola est libertas.

Sententia
Vasqui.

Secundò, molliuit sententiæ huius inuidiam Vasq. d. 80. ubi latissimè probat actum liberum Dei, prout est actualis determinatio, & tendentia constitui essentialiter, & veluti componi ex duobus, primum est, actus Dei necessarius & intrinsecus, alterum est effectus extrinsecus; vnum sine altero non est velle liberum: vtique simul quod vitalitatem includat & contingentiam, est actus Dei adequatè liber. Eadem est sententia Molinae, hic art. 2. disp. 2. Arrubalis disp. 54. Granadi tom. 2. tract. 3. Basilij Pontij, aliorum plurium, qui tamen non eodem modo explicant illud extrinsecum; alij enim dicunt esse actionem ipsam, seu causalitatem: alij effectum causatum, sed hæc ad soluendam difficultatem parum conferunt, sicut quod ait Granadus esse in Deo actum efficacem quo velit disunctionem illam mundum esse, vel non esse, fieri autem determinationem ad creationem mundi per ipsam creationem mundi.

Sententia
Thomi-
starum.

Tertiò, eandem sine dubio sententiam sequuntur plerique Thomistæ, ac alij dum aiunt, actum liberum Dei non suppleraddere actui necessario aliud, quam respectum rationis ad effectum productum, nam illi nomine *respectus rationis* non intelligunt, nisi denominationem petita à forma extrinseca, quod est frequentissimum Thomistis & Vasqui, vel connotationem effectus extrinseci, nam illa sunt fundamentaliter respectus rationis; si enim intelligerent respectum rationis formaliter, seu figmentum intellectus nostri, certè loquerentur absurdissimè.

Omnes itaque illi negant velle Dei liberum esse

perfectiorem adequatè intrinsecam Deo, habentque fundamenta tria: Primò, quia quicquid est intrinsecum Deo, est summè necessarium, implicat vt quod est liberum, & contingens, sit summè necessarium, nam hæc duo contradictoriè opponuntur. Secundò, quia implicat esse formam totam in subiecto, quin ponatur effectus formalis, nunc in subiecto esset tota forma, quæ Deus diceretur nolens creare mundum, si nollet illum creare, nam est tota perfectio intrinseca, ergo Deus est verè nolens creare mundum. Tertiò, implicat dari effectum aliquem formalem intrinsecum sine forma intrinseca; sed nulla est forma, quæ Deus sit volens creare mundum; non enim est volens formaliter per actum vt est necessarius, neque per aliquid extrinsecum Deo: ergo nihil est quod Deum constituat formaliter volentem.

Assertio
negans.

Dicendum tamen primò est, velle Dei liberum neque adequatè, neque inadèquatè constitui per aliquid extrinsecum Deo, quodcunque illud sit, sed esse perfectiorem adequatè Deo intrinsecam, secundum omnia essentialia. Ita docent cum Suarez omnes doctores infra referendi, potestque pluribus rationibus demonstrari euidenter, quibus omis, tres mihi omninò satis erunt, sed meo iudicio claræ ac demonstratiuæ.

Prima pro
batio.

Prima sit à priori, velle Dei liberum, non constituitur essentialiter per id quod est posterius natura, quam ipsum velle Dei realiter, & formaliter liberum, sed operatio extrinseca, & omne id quod est extra Deum, est posterius natura ipso velle Dei, & amore libero, ergo ille amor liber non constituitur, vel adequatè, vel inadèquatè per aliquid extrinsecum Deo. Maior non videtur egere probatione, quia quod supponit aliud constitutum essentialiter non est constitutum illius essentialia, quod autem est natura posterius quam amor Dei formaliter liber supponit illud constitutum essentialiter. Probatur ergo minor, illud est posterius natura quam amor Dei liber, quod causatur per amorem Dei realiter, & formaliter liberum, tanquam per actum primum, sed omne quod est extrinsecum Deo causatur per amorem formaliter liberum, tanquam per actum primum, æque ac causatur per omnipotentiam, ergo illud est posterius natura quam amor Dei formaliter liber, tota difficultas est in minori, quam multipliciter aduersarij distinguunt. Probatur autem, illud quod causatur quia Deus non necessariò, sed formaliter liberè vult, causatur per amorem formaliter liberum, vt per actum primum, sed effectus extrinsecus causatur, quia Deus non necessariò, sed liberè vult, ergo causatur per amorem vt formaliter liberum. Prob. min. ille amor qui est actus primus, respectu effectus extrinseci, vel essentialiter differt ab actu necessario, vel non, si secundum ergo effectus ille necessariò causatur, si primum ille amor qui est actus primus (de illo enim solo loquor) est formaliter liber, alioqui malè dixisset scriptura omnia quæcunque voluit, fecit. Confirmatur tam amor liber, vt liber, est actus primus, respectu effectus, quam omnipotentia, sed omnipotentia, vt adequatè constituta, est prior natura effectui extrinseco, neque per illum constituitur, ergo neque actus liber, prout est actus primus, potest per illum actum secundum constitui.

Prima
causatio.

Respondent Aduersarij effectum extrinsecum causari per amorem specificatiuè, ac inadèquatè liberum non per amorem formaliter, & reduplicatiuè liberum, sicut causa, vt actu causans constituitur per connotationem effectus actualis, & tamen est prior natura quam effectus, sine quo tamen nec esse, nec intelligi potest. Sed contra videtur enim manere tota vis argumenti propositi. Nam primò id quod per modum actus primi producit aliud, est constitutum in

in ratione actus primi omnino independenter ab illo, sed amor liber reduplicatiue per modum actus primi producit effectum extrinsecum, ergo est constitutus independenter ab effectu extrinseco, in ratione actus reduplicatiue liberi. Probatur min. si amor liber formaliter vt liber non causat effectum, non magis esset verum, quod amor liber causat effectum vt actus primus, quam amor necessarius, sed magis verum est quod amor liber causat effectum vt actus primus, quam amor necessarius, est enim verum quod Deus liberè causat, non autem necessariò, & causat quia vult liberè, ergo &c. Neque valet exemplum de causa in actu secundo, nam illa etiam prout est actus primus influens, distinguitur adæquatè ab actu secundo, & quamuis sine illo non possit intelligi, tamen nego illam constitui per actum secundum.

Vegetur
argumen-
tum.

Deinde vrgeo argumentum efficaciter, quia si aliquid extrinsecum Deo est constitutum amoris liberi admittendæ necessariò sunt hæ propositiones, Deus misit filium suum, quia mundum amauit, & ista, Deus mundum amauit quia misit filium suum. Imò propositio hæc, sic Deus dilexit mundum &c. hunc habebit sensum, Deus misit filium suum, quia misit filium suum, quoniam amare non erit aliud formaliter quam mittere filium suum. Hæc omnia sunt absurda, quia causa formalis, & efficiens sibi non possunt esse mutuo causæ vt suppono ex physica. Hic autem amor liber causat effectiue incarnationem, & incarnatio est forma constitutiva amoris liberi, quod absurdissimum est, & sanè ridiculas reddit illas omnes propositiones, omnia quæcunque voluit, fecit; sensus enim est, omnia quæ fecit, fecit. Operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ, operatur omnia quia operatur. Imò non minus in Deo amor liber antecedenter ad effectum aut actionem extrinsecam est adæquatè liber, quam amor voluntatis humanæ, sed amor voluntatis nostræ est adæquatè liber antecedenter ad operationem extrinsecam, ergo etiam amor Dei, non enim Deus aliter liberè agit extra se quam homo. Denique ipsa scientia libera non potest constitui per effectum extrinsecum, alioqui non esset posterior effectu extrinseco, ergo neque volitio libera constituitur per illum. Sed hoc magis constabit ex sequenti argumento.

Altera
ratio.

Secunda enim ratio sit planè vt opinor demonstratiua, si velle Dei liberum constituitur per aliquid extrinsecum, sequitur omnino quod Deus nullum habuit ab æterno amorem, aut decretum liberum actuale, quod repugnat scripturis & lumini naturali elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, venite benedicti patris mei, accipite paratum vobis regnum à constitutione mundi, & alia innumera. Probatur sequela manifestè, tunc non est actuale decretum liberum quando non est actu id per quod essentialiter illud constituitur, sed id per quod illud decretum actu constituitur, effectus nimirum extrinsecus non est actu ab æterno, ergo decretum illud non est actuale ab æterno. Neque dici potest quod effectus futurus sufficiat, nam eo modo est decretum, quo est eius constitutum, sed eius constitutum nempe creatio mundi, v. g. non est actu ab æterno, ergo decretum non est actu, sed est futurum, quod idem verum erit de scientia libera, si enim constituitur per effectum futurum, erit futura, sed non erit actu, nisi quando eius obiectum est actu. Neque lubet varias aduersariorum responsiones expendere quæ omnes diluuntur ex ea ratione quam attuli, quidquid enim attulerint semper verum erit amorem illum non esse actu ab æterno, cuius constitutum essentialiter non est ab æterno. Eodem argumento probaretur actus Dei esse præteritos, quia præ-

Tom. I.

terunt obiecta per quæ illi constituebantur.

Tertia etiam eaque efficacissima ratio sit, quia certum est Deum multos habere actus liberos, quibus nihil physicum extra se producit, ergo actus ille Dei liber non constituitur physicè per effectum physicum. Antecedens multipliciter probari potest.

Tertia
ratio.

Primum exemplum sit dispensatio voti, aut alterius contractus, remissio peccati venialis, & reatus pænæ, imò & mortalis per puram condonationem extrinsecam, vt olim probaui, tunc enim nihil omnino extra Deum producit, per quod actus ille liber constituitur, neque satisfaciunt vllò modo qui dicunt promulgationem externam à Deo factam, esse sufficientem mutationem extrinsecam, per quam actus ille liber constituitur. Hoc inquam non satisfaciunt quia quod supponit condonationem, aut dispensationem, non est ipsa dispensatio, sed reuelatio dispensationis supponit dispensationem, cum sit eius significatio, quis dicat v. g. sacramentum quod est signum gratiæ esse gratiam. Deinde peccatum veniale, & reatus pænæ remittitur per solam condonationem extrinsecam, v. g. in indulgentijs & suffragijs, nunquid Deus reuelat condonationem hanc. Denique si commissi quatuor peccata mortalia, & explicitè doleam tantum de vno, sed ex motiuo vniuersali, tunc remittentur peccata quatuor, & tamen in me nihil Deus producit, nisi quod produxisset si remisisset vnum duntaxat peccatum, & in me non est nisi actus ille contritionis qui esset, si non commissem nisi vnum, ergo illa condonatio non constituitur per aliquid extrinsecum.

Secundum exemplum non minus evidens est, quia Deus eundem effectum, & eandem actionem per quam producit mundus, potest dirigere in fines varios, ad quos illos actu non dirigit, creationem mundi v. g. dirigere potuit ad solam Christum, vel ad Angelos, incarnationem verbi dirigere potuit omnino eandem ad salutem dæmonum vel ad solam gloriam Christi, tunc nihil esset nouum extra Deum, quod nunc non sit, ergo actus ille non compleretur per aliquid extrinsecum. Imò potest Deus (vt postea dicam) prædefinire actus liberos nostros, tunc eodem modo dabit auxilia, & idem actus erit in nobis, ac si non esset præfinitus, ergo nihil erit extrinsecum quod constituat voluntatem hanc Dei.

Non satisfaciunt autem illi omnes qui aiunt mutari tunc necessariò actionem qua producit effectus qui vel dirigitur ad diuersum finem, vel qui prædefinitur. Non sufficit inquam hæc responsio primò, sicut Deus hunc terminum actionis potest dirigere ad alium finem, & prædefinire, sic dirigere potest ipsam actionem, hanc enim incarnationem, quæ de facto existit, & hanc Christi mortem, quare ad salutem Angelorum vel ad solam suam gloriam dirigere Deus non potuit, tam benè quam terminum actionis. Imò si actio non distinguitur à termino (quod probabiliter multi docent) non poterit Deus alios habere fines quàm quos habuit. Et quis credat diuersam fore actionem, qua Deus dabit mihi gratiam, si sanctus Petrus eam mihi impetret, ab ea quæ fuisset, si sanctus Paulus eam impetrasset. Denique prædefinitio huiusmodi tolleret libertatem, quia poneret in me actionem cum qua est impossibilis negatio consensus, cum sit connexa tum præfinitione, & præfinitio cum bono opere.

Decreta
conditio-
nata.

Alterum exemplum est quia Deus habet multa decreta conditionata quæ nihil ponunt in re, & scientiam futurorum conditionalium, illa non possunt compleri per effectum extrinsecum, cum nihil ponant in re, v. g. videt Deus si vocarem Petrum, conuerteretur quem tamen non vocat, ibi nihil excogitabile

P

tabila

Voluntas
negatio-
num.

tabile prorsus est quid ponatur nouū, similiter dicen-
dum est de omnibus promissis conditionatis, ergo, &c.

Vltimum exemplum est in illis actibus positiuis, quibus Deus vult negationes, v. g. non vult facere alium mundum, alium Christum. Vnde argumentor, quod est verè positium non potest constitui per puram negationem. Hic nihil est præter negationem alterius mundi. Imò potuit Deus dicere, ego nihil volo creare, tunc extra Deum nihil omnino esset positium, & tamen esset in Deo actus verè positius, ergo, &c.

Iisdem argumentis impugnantur, qui volunt, velle Dei liberum constitui per respectum rationis, nam ille respectus rationis, vel sumitur formaliter, prout est merum figmentum intellectus & ens rationis, vel fundamentaliter sumitur pro fundamento illius respectus seu pro denominatione quæ petitur à forma extrinseca. Si primum actus Dei liber est fictum ens, & non reale cum constitutum eius non sit reale, sed fictum, si sumitur pro fundamento talis respectus, illud vel est extra Deum, & sic omnia redeunt argumenta prius facta: vel est intrinsecum Deo, & sic videndum est quomodo illud non sit necessarium, sed potuerit non esse.

§. II.

Quomodo actus ille liber constituatur per aliquid intrinsecum Deo.

Non fuit difficile ab actu libero Dei remouere omnia quæ sunt extra Deum, nunc longè operosius est inuenire quale sit illud intrinsecum Deo, quod nec sit contingens, quia est Deo identificatum, neque necessarium, quia est liberum. Hoc autem vt inuenirent varia excogitarunt subtilissimè Theologi, quibus displicet prius illud placitum Aureoli.

Sententia
Caietani.

Primo enim Caietanus quæst. 19. art. 2. non est veritus dicere actum Dei liberum, esse perfectionem aliquam liberam quæ ab æterno potuerit non esse in Deo. Consentit Caietano Fonseca, & Salaz, dum volunt actum Dei liberum esse realem extensionem liberam actus necessarij ad obiecta creata, quæ non sit intensiua perfectio, sed realitas tamen libera, quæ deesse Deo possit, & loco eius altera suffici. Idem vt audio placuit nuper Theologo subtilissimo qui vult actum Dei aliquem esse ab æterno in Deo & realiter esse Deum, realiter & essentialiter ad talia, & talia obiecta terminatum sine quibus nec esse nec intelligi possit entitatiuè, & cum tamen potuisset non esse, accensendi Caietano etiam sunt quidam recentiores ponentes in actu Dei libero, mysterium non impar Trinitati, vbi propter infinitatem verificantur ea, quæ videntur contradictoria; sicut enim eadem res est communicabilis, prout est essentia, & incommunicabilis prout est persona, sic idem actus voluntatis est necessarius prout terminatus ad Deum, & contingens prout terminatus ad creaturas, idem enim actus potuit non esse præcisè sub illo respectu, sed non sub omni respectu; cur? enim in Trinitate hoc ponetur non autem in libertate. Denique alij contingentiam formalem vtpotè Deo indignam reiicientes, explicari mysterium hoc posse putant, per virtualem contingentiam; dicunt enim actum Dei liberum, esse ipsummet actum necessarium, prout virtualiter est contingens, eo quod contineat omnem actum creatum, atque adeò per se ipsum facere possit totum quod faceret actus superadditus; si enim per virtualem distinctionem saluatur mysterium Trinitatis, cur? libertas per virtualem contingentiam non explicabitur. Hac enim posita facilis est explicatio difficul-

tatis alioqui insolubilis, & illa omnia rationabiliter in Deo ponuntur, imò negari nullo modo possunt.

Sententia
Suarez.

Secundò, Suarez disp. 30. metaph. sect. 9. altissimè omnino philosophatur de Deo; dicit enim Deum eodem actu simplicissimo & indiuisibili, velle omnia quæ vult, & nolle quæ non vult, siue necessarium siue liberè, quia idem omnino actus propter infinitam eminentiam est omnis volitio & omnis nolitio entitatiuè, atque adeò necessarius, quatenus comparatur ad intrinseca bona Dei, liber quatenus comparatur ad creaturas. Sed non ita tamen est liber quod possit esse vel non esse, sed quod possit sine villo addito per se ipsum terminari vel non terminari. Hoc enim ei conuenit ratione infinitatis, & eminentiæ, in genere actus purissimi, in quo continet perfectionem vniuersi actus, vt sine vlla sui mutatione possit respicere obiectum, vel non respicere, atque ita esse in Deo totus & non conferre illi adæquatum effectum formalem, quod omnino in creatis repugnat propter finitatem. Deus autem quia purissimus actus est, infinitus, & independens ab obiectis extrinsecis potest ad illa terminari vel non terminari sine mutatione vlla, vel additione facta in ipso actu interno. Quia verò semper dici potest illum respectum & terminationem esse aliquid reale non necessarium, quòd si est intra Deum, admittitur entitas intrinseca quæ abesse à Deo potest: si est extra Deum, ergo actus liber constituitur per aliquid extra Deum. Optimè distinguit terminationem illam esse aliquid reale necessarium quoad esse, non necessarium quoad terminationem, & denominationem; illa enim denominatio ita est intrinseca, vt sit tamen cum ordine ad aliquid extrinsecum, quod secum aliquo modo inuoluit. Hac ille vt vides subtilissimè, quorum summa est actum intrinsecum Dei, eo quod secundum se sit omnis actus esse necessarium quoad esse, contingentem quoad terminationem. Quem modum plures imitati, voces tamen mutant dum aiunt actum esse liberum quoad acceptationem, quoad effectum formalem reddendi Deum volentem, quoad denominationem, quoad efficaciam. Nam illa eodem recidunt tradunturque ab Albertino tom. 1. coroll. 2. q. 2. Theologica.

Sententia
Salazaris.

Tertiò, Salazar. l. de concept. c. 24. dicit actum liberum Dei explicari optimè posse, si dicas illum esse actum Dei necessarium cum determinatione indifferenti ad res creandas, vel non creandas. Si autem quæras quid sit extrinseca illa determinatio & applicatio voluntatis ad obiecta, negat illam esse actionem ipsam extrinsecam quæ posterior est actu libero, sed esse ipsam entitatem voluntatis, vt propensam in actu primo, ad eliciendū talem actum secundum extra se. Hanc autem propensionem negat esse aliquid physicum positum in voluntate quod non erat ante, nam hoc esset physica prædeterminatio, sed esse quandam moralitatem, per quam intelligitur voluntas diuina, transferri ex statu remoto ad operandum in statum proximum sine sui mutatione: nam etiam in voluntate creata necesse est admittere actiuam determinationem ante determinationem formalem, quæ est actus ipse voluntatis; cum enim effectus determinatus nunquam procedat à causa indifferenti: volitio autem actualis sit effectus determinatus, necesse est vt voluntas prius natura, quam producat determinationem formalem, actiuè ac virtualiter intelligatur determinata, non per aliquid de nouo receptum, sed per suam entitatem vt propensam, & proximè applicatam ad hunc potius effectum, quam ad alium. Per hanc ergo determinationem causalem explicatur optimè libertas diuina.

Dicendum secundò est, Actum Dei liberum ita esse perfectionem

Affertio perfectiorem intrinsecam Deo, ut non non sit perfectio aliqua contingens quæ secundum esse abesse à Deo possit, nec extensio item perfectionis necessaria contingens & separabilis realiter à Deo, neq; aliquid virtualiter contingens, nec demum aliquid necessarium simul & contingens realiter.

Impugna- Primò enim Caetanum communiter omnes reijciunt, quia si perfectio aliqua realis potest in Deo esse quæ non est: vel si potest non esse realiter quæ nunc sit, datur in Deo vera & realis compositio, illa enim perfectio, quæ realiter abesse potest à Deo, existente perfectione necessaria, distinguitur realiter à perfectione necessaria. Secundò, ponitur in ipso Deo vera contingentia contraria enti necessario, aliquid enim quod realiter est Deus, potuit non esse ab æterno, & aliquid, quod nunc est nihil, potest esse Deus. Quæ, aliæque plura similiter impugnant extensionem illam realem perfectionis intensiue Dei ad creaturas, quam inuexere Fonseca & Salaz. nam illa est aliquid reale intra Deum quod potuit ab eo auferri. Et multò etiam magis destruit nuperum commentum, quo ponitur aliquid identificatum cum Deo, quod tamen potuerit non esse secundum entitatem quod est dicere Deum potuisse non esse, in quibus omnibus placitis nihil verè video, nihil solidi.

Contingentia Secundò, quod non sufficiat contingentia virtualis actus necessarij probatur, quia ut Deus liberè velit creare mundum, & non habeat voluntatem illum non creandi, debet dari aliquid quod non esset si Deus esset nolens creare mundum, & contra, si Deus esset nolens creare mundum esset aliquid, quod nunc non est, alioqui Deus non est volens creare mundum. Sed nunc tota datur virtualis contingentia, quæ daretur si Deus esset nolens creare mundum; illa enim significat duntaxat, quod Dei actus sit infinitus & æquiualeat actui qui potest non esse, sed quamuis Deus esset nolens creare mundum, actus intrinsecus Dei æquiualeat huiusmodi actui, ergo actus Dei esset omnino idem tum realiter, tum virtualiter: ergo virtualis illa contingentia non sufficit. Deinde actus Dei eodem modo est liber quod est contingens, sed per te non est contingens nisi virtualiter, ergo nec est liber nisi virtualiter, esto igitur admittenda sit in actu diuino propter infinitatem contingentia virtualis, sicut inter essentiam & personas datur virtualis distinctio, nego tamen contingentiam virtualem sufficere, ut ostendi, quia libertas formalis exigit formalem, & non tantum virtualem contingentiam. Neque satis est ut perinde se habeat virtualiter, ac si posset non esse, sed requiritur ut realiter possit non esse secundum aliquid; sicut inter personas Trinitatis non sufficit virtualis distinctio, sed requiritur actualis.

Excludi- Tertio, denique commentum illud alterum quorundam recentiorum, ponentium in Deo actus duos virtualiter distinctos, vnum necessarium, alterum contingentem, vel potius vnum qui simul contingens sit, & necessarius efficacissimè reijci potest. Eadem enim habet, & plura incommoda quæ habet sententia Caicerani. Primò enim, difficultatem libertatis augeat tota difficultate mysterij Trinitatis, sine vlla necessitate, & tamen nihil in rota est obscurius fide Christiana. Deinde iuxta illam explicationem, verum omnino est dicere, illud quod nunc est purum nihil esse potuisse Deum, & id quod est Deus esse potuisse nihil, quod dici nequit. Deinde certum est illa distinguere realiter, quorum vnum existere potest altero non existente, actus Dei necessarius existere potuit non existente realiter actu contingente, ergo illi actus distinguuntur realiter. Neque par est ratio eorum, quæ affirmantur de diuina essentia, & personalitati-

Tom. I.

bus; vna enim communicatur, altera non communicatur: producitur persona, non producitur essentia. Quæ omnia cum sint perfectiones optimè affirmari possunt de Deo, at verò esse contingens imperfectio est quæ in Deum cadere non potest.

Dicendum est tertio, actum Dei liberum non ita esse adequatè intrinsecum Deo, ut non dicat in obliquo & terminatiue aliquid extrinsecum quod potuerit non esse, quamuis per illud nullo modo constitutur, sed tantum in obliquo & extrinsecè compleatur. Ita omnino censent Suares, & alij qui dicunt actum istum esse liberum, quoad terminationem, denominationem, determinationem, applicationem.

Ratio vniuersim est, quia quod est adequatè intrinsecum Deo, & cum illo adequatè identificatum, est simpliciter necessarium, sed actus liber non potest esse simpliciter necessarius, ergo ille non potest ita esse adequatè intrinsecus Deo, ut omnino sit cum illo identificatus, neq; includat saltem in obliquo & connotatiue aliquid extrinsecum. Declaratur ergo in omnibus modis loquendi quos ingeniosè inuenere doctores. v. g. dicit Suares actum Dei liberum, esse planè necessarium quoad esse, contingentem quoad terminari; sumo istud terminari & dico, illud vel est aliquid adequatè Deo intrinsecum, vel est extrinsecum.

Si primò ergo est simpliciter necessarium, neque indifferens est, ut sit, vel non sit, est enim aliquid reale, ergo vel in Deo, vel extra Deum: si autem est extra Deum, habeo quod volo; actus enim liber in conceptu suo includit aliquid extrinsecum saltem in obliquo. Idem dico ad alia quæ dicuntur vulgò quoad denominationem, determinationem, applicationem, nam illa realia sunt, vel ergo sunt in Deo, vel extra Deum, & recurrit argumentum sæpè factum.

Secundò, sequitur omnino ex ea sententia, quod tota forma possit esse adequatè in subiecto, cui tamen non communicabit effectum suum formalem, quo nihil dici potest absurdius, cum effectus formalis nihil planè sit, quam forma vnita subiecto: probatur autem sequela, quia forma per quam Deus diceretur nunc volens creare mundum, tota nunc in Deo reperitur, & tamen non denominatur, imò nec est nolens creare mundum, ergo est forma in subiecto, in quo non est effectus formalis. Neque dici potest actum Dei, propter infinitatem hoc habere, ut non conferat adequatè totum effectum formalem, sed terminetur ad obiecta prout vult, hoc enim conuenire enti infinito propter eminentiam. Sed contra nam æquè in ente infinito verum est quod forma esse non potest in subiecto, quin sit in eo effectus formalis, si effectus formalis sit etiam in ente infinito forma ipsa in subiecto, sed etiam in ente infinito, verum est quod forma in subiecto est effectus formalis. Sed neque dici secundò potest id esse commune omnibus formis respectiuis, ut non denominetur subiectum, donec ponatur aliquid extrinsecum, quod patet in relatione similitudinis, nam album non denominatur simile, donec ponatur aliud album: imò id habent omnes voluntates liberæ ut sine mutatione se determinent ad opposita. Sed contra, nam etiam de formis relatiuis verum non est quod adequatè sint in subiecto, & tamen non illud denominent, neq; illi conferant effectum formalem, includunt enim terminum sine quo integra non est relatio; ergo actus liber Dei eodem modo includit terminum quo illum includit relatio. Quod additur causam liberam determinare se ad opposita sine mutatione, verum non est quia determinatio formalis causæ liberæ est ipse actus voluntatis.

Tertia assertio vel le Dei ceteri plerique per aliquid connotatum.

Prima ratio.

Secunda ratio.

P 2

Tertio,

Tertia
ratio.

Tertiò, verum etiam esset, quod daretur effectus formalis sine vlla forma reali, quæ daret talem effectum quod est contra lumen naturæ. Probo sequi, cum Deus vult creare mundum, duo tantum repertiuntur actus necessarii, & effectus extrinsecus, hic effectus formalis velle creare mundum neque adequatè, neque inadæquatè peritur ab effectu extrinsecoco ut dicis, neque ab actu necessario, ut est necessarius; nam ille ut sic causat necessariò, ergo datur effectus formalis sine causa formali, quod si dicas actum necessarium prout connotat effectum extrinsecum dici liberum, iam effectum extrinsecum ponis in conceptu essentiali actus liberi, quia connotatio dicit connotantem & connotatum.

Maneat ergo velle illud liberum Dei, neque constitui essentialiter per aliquid extrinsecum, neque ita esse intrinsecum Deo, ut non respiciat aliquid extrinsecum per modum extrinseci connotati, & puri termini, non autem per modum partis constitutivæ, quod quomodo fiat, & quomodo adequatè constituat actum liberum explicari debet.

§. III.

Fundamenta soluenda difficultatis, & eius resolutio.

IN his ergo tenebris, ut aliquid inueniri possit lucis triplex præmittenda est fax, prima de natura libertatis generatim, secunda in quibus conueniant libertas creata, & increata, tertia in quibus ambæ differant.

Requisita
duo ad li-
bertatem.

Certum igitur primò est, in omni libertate duo reperiri, primum est indifferentia tendendi in obiecta, vel non tendendi, secundum est determinatio ad vnum potius quam ad aliud. Indifferentia constituit essentiam libertatis antecedenter ad exercitium; in tantum enim facultas, aliqua libera est, in quantum est indifferens ut per se ipsam agat, vel non agat, determinatio est exercitium liberum huius indifferentiæ; nam tunc liberè agit cum se determinat ad vnam partem cum posset se determinare ad aliam: in eo autem consistit indifferentia, ut voluntas possit agere vel non agere, tendere vel non tendere in obiecta. Determinatio in eo est sita, ut voluntas ex se ipsa & ex proprio dominio, vnum faciat potius quam aliud, atque adeò se ipsa sic agat, ut possit non agere.

Ex quo primo sequitur, quod in omni libertate, nulla vnquam potest reddi ratio, quare voluntas velit nisi quia vult, ut rectè notat Anselmus l. de casu Diaboli c. 27. quia voluntas libera se ipsa determinat, ergo ideò tantum vult quia vult. Secundò, sequitur non requiri ad rationem principij liberi, ut possit intra se ipsum agere vel non agere immanenter, quia si potest se determinare ad opposita, quamuis immanenter non agat, erit liberum sine hac immanentia, potest autem se determinare ut dicitur postea.

Triplex
conue-
nientia li-
bertatis
creatæ ac
increatæ.

Certum est secundò, tria esse in quibus increata libertas, & creata inuicem conueniunt. Primò, in vtraque reperitur indifferentia ad agendum, vel non agendum, & vis determinandi se ad alteram partem, sicut enim voluntas quamuis necessariò fluat ab anima (iuxta sententiam probabilem) libera tamen est, quia est indifferens ad agendum tum intra tum extra se, sic actus Dei subsistens licet in se necessarius, liber tamen est, quia potest extra se agere vel non agere, tendere, vel non tendere. Secundò, in libertate tum creata, tum increata, reperitur determinatio actualis, quia vtraque quando amat potest non amare. Tertiò, in vtraque verum est dicere vult quia vult.

Certum est tertiò, duas illas libertates etiam in tribus differre, primò, quod principium creatum indifferens, est actus primus productiuus, & receptiuus

suæ determinationis formalis in se ipso, indiget enim aliquo addito ut sit actualis determinatio: principium autem increatum ita est indifferens ut nullo modo sit actus primus neque producit in se ipso suam determinationem formalem sed est se ipso velle subsistens & actus secundus, qui est simul principium indifferens, & determinatio seu tendentia in obiectum, principium tendens, & tendentia. Secundò in libertate creata exercitium actuale liberum est affectus elicitus immanenter productus, atque adeò nunquam illa liberè vult quin mutetur, in Deo, ut dixi, nullum est velle productum atque adeò sine sui mutatione odit vel amat. Tertiò, libera volitio creata speciem sumit ab obiecto ideoque si est, necessariò tendit in hoc, non in aliud obiectum, & est libera quia potest esse vel non esse, volitio diuina non specificatur ab obiectis ad quæ tendit sed potest immutata manens tendere, vel non tendere in obiecta.

Triplex
discursus.

His positis ad solutionem difficultatis declarandum est quid sit in Deo libertas illa per modum principij indifferentis & per modum exercitij ac tendentiæ, & quomodo vtrumque illud sit intrinsecum Deo.

Dicendum est quartò, libertatem diuinam si sumatur, per modum principij indifferentis esse semper perfectionem adequatè intrinsecam Deo, non distinctam ab actu necessario, nisi ratione.

Ratio est, quia ibi libertas est perfectissima per modum principij ubi est principium vitale, intrinsecum, indifferens, ad agendum vel non agendum, actus Dei licet improductus, & omnino necessarius quatenus respicit extrinsecam bonam Dei, est indifferens ad tendendum in obiecta, vel non tendendum, ergo datur in Deo libertas per modum principij. Deinde quod illa sit adequatè intrinseca patet quia si determinaretur ab extrinsecoco iam non esset liberum, neque tamen est actus primus quia nihil in se producit aut recipit.

Libertas
per mo-
dum prin-
cipij.

Dicendum est quintò, dari etiam in Deo libertatem per modum exercitij & determinationis vitalis quæ in recto non est aliud, quam actus Dei simplex & necessarius prout infinitus in ratione tendentiæ in obiecta, & in obliquo, & obiectiuè completur per effectum & obiectum extrinsecum.

Libertas
per mo-
dum exer-
citij.

Primò enim, ita sequitur ex refutatione duarum sententiarum oppositarum nam actus Dei liber non constituitur vel adequatè, vel inadæquatè per effectum extrinsecum, quem causat; alioqui effectus esset prior se ipso, non posset intelligi Deus velle aliquid liberè ab æterno, multi sunt actus diuini quibus nihil noui producitur in rerum natura, sed neque amor ille liber est ita intrinsecus Deo, ut non connotet aliquid extrinsecum vel tanquam effectum vel tanquam obiectum, alioqui esset simpliciter necessarius, & non posset non esse quod repugnat libertati, daretur forma in subiecto sine vllò effectu formali, & effectus formalis sine forma quod implicat in adiecto, ergo actus liber includit in recto, & constitutiue actum Dei necessarium infinitum in omni genere actus, & in obliquo connotat obiectum extrinsecum quod poterat non connotare.

Prima pro-
batio.

Secundò, in rebus etiam creatis tria sunt in quibus eadem omnino difficultas est. Nam licet ipsæ, per se solas totam tribuant denominationem, & effectum formalem completè tamen illam non tribuunt, nisi addito extrinsecoco, quod non est constitutum formæ aut effectus formalis sed tamen ita necessariū est ut sine illo non possit subiectum denominari habens talem formam. Huiusmodi sunt relationes omnes etiam prædicamentales, nam tota paternitas in patre residet, quamuis in obliquo impotret filium, sine quo pater non dicitur pater; & tamen filiatio non est

Secunda
probatio.

pars

pars paternitatis, alioqui pater aeternus non esset adaequatè pater. Deinde in relationibus transcendentibus, id videtur etiam manifestius, nam visio non constituitur intrinsecè per obiectum, & tamen essentialiter illud respicit, & actio effectum. Secundò, duratio tota est intrinseca rei, & tamen in obliquo, & connotatiuè includit tempus extrinsecum: igitur actus Dei liber quamvis sit adaequatè intrinsecus secundum totum constitutum formale, in obliquo tamen connotare, potest aliquid extrinsecum, per quod non constituitur quamvis sine illo non sit talis actus. Tertium exemplum est in vocatione quam verior sententia docet identificari cum re locata, quam solam dicit in recto, quamvis in obliquo connotet locum.

Sententiarum conciliatio. Et hoc volunt omnes qui docent actum Dei liberum esse necessarium quoad esse, sed contingentem quoad terminationem, denominationem, connotationem. Cogita enim in Deo vnicum actum substantentem, independentem, infinitum, qui propterea essentialiter sit omnis volitio, ac nolitio, atque ita propter eminentiam & infinitatem ita dominium habeat in se ipsum, ut sine additione vlla vel detraktionem possit pro arbitratu suo tendere in vnum magis quam in aliud, atque adeò includat terminum tanquam aliquid in obliquo sine quo formaliter non est talis. Hoc est velle Dei liberum de quo disputamus.

Dices redire difficultatem nam illa connotatio est aliquid reale vel ergo est adaequatè Deo intrinseca, & sic est aliquid simpliciter necessarium, vel est aliquid extrinsecum saltem inadaequatè, & sic actus liber constituitur per aliquid extrinsecum.

Respond. illam connotationem secundum quod dicit in recto & constitutiue, esse aliquid intrinsecum, extrinsecum autem secundum id quod dicit in obliquo & terminatiue; illud enim extrinsecum non constituit sed terminat actum liberum, ut patebit magis ex sequentibus.

§. IV.

Prima difficultas ex summa necessitate omnium eorum quae sunt in Deo.

Contra praedictam resolutionem in primis facit summa necessitas omnium eorum quae sunt in Deo, ut saepe supra indicatum est.

Primum argumentum. Primò enim, quidquid est intrinsecum Deo est simpliciter necessarium, actus ille liber secundum essentialia, ut dicis, est adaequatè intrinsecus Deo, ergo actus liber secundum essentialia est simpliciter necessarius, quod prorsus implicat, quia actus liber ut est formaliter liber, essentialiter est contingens, alioqui non est liber ut sic, unde argumentor per illud actus liber constituitur essentialiter per quod constituitur ut est non necessarius sed contingens, actus Dei non constituitur contingens per aliquid adaequatè intrinsecum Deo, ergo non constituitur liber essentialiter per aliquid adaequatè intrinsecum Deo. Confirmatur quia si Deus esset nolens creare mundum, daretur actus essentialiter distinctus ab eo qui nunc est, quia volitio & nolitio essentialiter differunt ut patet, ergo tunc daretur aliquid intrinsecum Deo, quod nunc non est essentialiter, & nunc datur aliquid quod tunc non esset, si actus liber essentialiter est adaequatè Deo intrinsecus.

Neque dicas actum liberum compleri debere per extrinsecum connotatum, alioqui non est formaliter liber. Sed contra illud extrinsecum connotatum, vel est essentialia actui libero formalissimè sumpto, vel non est essentialia, si est essentialia ergo actus liber constituitur per aliquid extrinsecum: si non est essentialia ergo eo dempto est tota denominatio actus forma-

liter liberi. Imò probo illud esse omnino essentialia & constitutum, nam illud quod est distinctum aliquid actus ab altero actu, est constitutum eius, & essentialia, sed volitio creandi mundum non differt à nolitio nisi per extrinsecum connotatum, ergo illud est constitutum nolitiois, atque ita incidit in sententiam Vasquis.

Secundò, quoties datur in subiecto integra forma denominans secundum omnia essentialia, ibi datur integra denominatio & effectus formalis ut saepe dixi, sed si amor liber secundum totam suam essentialiam est intrinsecus Deo, datur tota nunc forma in Deo, quae Deum constitueret nunc nolentem actu creare mundum, ergo nunc Deus est formaliter nolens creare mundum.

Neque dicas connotatum extrinsecum deesse.

Sed contra, nam illud quod est posterius tota formâ denominante, posterius etiam est tota denominatione, & toto effectu formali, neque potest illum impedire, sed connotatum extrinsecum est posterius tota formâ constituyente actum liberum, ergo est posterius toto effectu formali, neque potest illum impedire. Deinde ubi est tota ratio ponens extrinsecum connotatum, & connotationem, ibi est connotatum & connotatio, sed perfectio illa intrinseca per te est tota ratio ponens connotatum illud extrinsecum, ergo ubi est illa perfectio intrinseca, ibi etiam debet esse tale connotatum. Denique illud quod reuera est in subiecto potest dici de subiecto, sed tota illa tendentia libera secundum omnia essentialia est in Deo ergo de illo dici potest.

Tertiò, manifestè insto, si nihil nunc Deo deest ut dicatur velle creare alterum mundum, Deus est nunc volens creare alterum mundum, sed nihil nunc illi deest. Quod probo, si Deus habet nunc totum quod ego habeo, quando volo ambulare, nunc nihil Deo deest ut velit creare alterum mundum, sed habet nunc omnia quae ego habeo quando volo ambulare, ergo nihil Deo deest. Probo minorem, nam solus deest alter mundus, sicut mihi volenti ambulare deest ambulatio, sicut ergo absurdum esset dicere, quod mihi nihil nunc deest ad volendum ambulare, quam actualis ambulatio, sic absurdum est dicere, quod nihil nunc Deo deest ut velit alterum mundum creare, quam alter mundus ergo nunc Deus est verè determinatus ad creandum alterum mundum, cum nihil ei desit ad talem determinationem.

Quartò, actus intrinsecus Dei est essentialiter omnis volitio, & nolitio, ergo non est magis volitio quam nolitio, sed ut sit essentialiter determinatio ad vnum, debet esse potius volitio quam nolitio, ergo ut sit essentialiter determinatio ad vnum, non sufficit perfectio intrinseca Dei. Maior clara est, quia indifferentia ad plura, & determinatio ad vnum sunt contradictoria, neque conuenire possunt eidem respectu eiusdem, ergo implicat ut actus essentialiter indifferens, sit determinatio sine additione aliqua vel detraktionem.

Ad primum Resp. concedendo, quod quidquid est intrinsecum Deo est necessarium eo modo quo est intrinsecum; si enim sit intrinsecum secundum totum quod dicit tùm in recto tùm in obliquo, est etiam necessarium secundum omnia, si autem est intrinsecum secundum ea quae dicit in recto tantum, non est necessarium nisi secundum ea quae dicit in recto. Dixi autem actum liberum, formaliter ut liberum esse intrinsecum secundum ea quae dicit essentialiter, & in recto, non secundum id quod dicit in obliquo, & terminatiue, unde sequitur quod est necessarius secundum ea quae dicit in recto.

Ad confirmat. fateor complacentiam simplicem, & displicentiam in Deo, formaliter & essentialiter

Secundum argumentum.

Tertium argumentum.

Quartum argumentum.

Solutio primi argumenti.

differe & illas semper ac essentialiter esse in Deo, quando Deus est actu volens tunc complacentia necessaria terminatur liberè ad existentiam, quando est nolens tunc displicentia terminatur ad non existentiam. Concedo igitur quod si Deus esset nolens creare mundum, esset in Deo actus diuersus in obliquo & terminatiuè, sed non esset diuersus secundum id quod dicit in recto & essentialiter, quia illa displicentia simplex nunc est in Deo, sed non terminatur ad negationem existentie mundi, imò potius complacentia simplex quæ necessariò est in Deo, terminatur liberè ad eius existentiam. Nam actus odij & amoris differunt etiam formaliter secundum id quod dicunt in recto; odium enim dicit displicentiam in recto, & amor dicit complacentiam, alioqui non posset explicari quomodo Deus concurrendo ad peccatum non amaret æquè peccatum ac concurrere ad bonum opus illud amat. Nam in vtroque actu terminus extrinsecus ponitur, sed in vno est displicentia in altero est complacentia.

Quod additur illud obliquum esse actui libero essentiali, distinguendum est, vel enim *essentiale* significat illud quod constituit aut componit essentiam & sic nego connotatum extrinsecum esse actui libero essentiali: vel significat illud omne quod terminat essentiam sine quo denominari non potest talis essentia, quamuis sit omnino extrinsecum essentiae, illaque posterius. & sic dici potest essentiali, sed omnino improprie: sicut obiectum visum est extrinsecum visioni, & tamen sine illo denominari non potest visio quæ terminatur ad illud essentialiter. Similiter ergo extrinsecum connotatum, est distinctiui actus terminatiuè solùm, & in obliquo, non est distinctiui essentialiter & in recto. Volitio enim & nolitio in Deo ratione differunt essentialiter per ordinem ad obiectum, terminatiuè autem per ipsa obiecta, sicut relata extrinsecè differunt per terminos, intrinsecè autem per ordinem ad tales terminos.

Solutio
secundi.

Ad secundum, eadem responsio est, vbi datur integra forma denominans secundum ea quæ dicit tum in recto tum in obliquo, ibi datur effectus formalis, & denominatio, concedo, vbi datur forma denominans secundum ea tantum quæ dicit in recto, nego. Forma enim respectiua sæpè reperitur tota in subiecto, quod tamen non denominat ex defectu alicuius extrinseci. Quod dixi semper euenire in relatione, vbi catione, duratione. Effectus enim formalis in connotatiui est forma in subiecto, secundum quod illa forma dicit tum in recto tum in obliquo. Neque obstat quod hoc connotatum sit posterius formæ intrinsecæ denominante, & denominatione, quia est posterius secundum ea quæ forma illa dicit in recto non secundum ea quæ dicit in obliquo, & connotatiuè.

Ad id quod additur, formam illam denominantem cum sit actualis determinatio voluntatis se sola sufficere ad ponendum extrinsecum connotatum, distinguere debet; sufficit enim se sola ad ponendum liberè illud connotatum, non sufficit ad ponendum illud necessariò. Sicut si diceret posita voluntate hominis, ponitur totum quod sufficit ad amandum, ergo ponitur amor, falsa esset consequentia, quia voluntas est causa ponens liberè suum actum.

Denique fateor illud quod est in subiecto posse dici de subiecto eodem modo quo est in subiecto, cum ergo volitio illa & tendentia libera non sit in subiecto nisi secundum ea quæ dicit in recto, non potest aliud de subiecto dici, sed hæc non est formaliter volitio.

Solutio
tertij.

Ad tertium, Resp. idèd nunc non esse in Deo actuale decretum creandi alterum mundum, quia voluntas Dei ex dominio quod habet non tendit ad creandum alterum mundum, cum posset se ipsa in illum rendere, non deest ergo illi tantum alter mundus, sed

tendentia & connotatio talis mundi, quæ tendentia in recto, & formaliter est actus necessarius, sed pro vt contingenter, & liberè connotat obiectum extrinsecum in quod tendit ex dominio in se ipsum. Quod enim voluntas creata propter finitatem facit per actum superadditum, hoc voluntas diuina propter infinitatem facit sine actu superaddito.

Solutio
quart.

Ad quartum, Resp. disting. antecedens, actus intrinsecus Dei est essentialiter omnis volitio & nolitio, secundum ea quæ volitio, & nolitio dicunt in recto concedo, secundum id quod dicunt in obliquo & terminatiuè nego. Vnde indifferentia negat quidem determinationem actualem adæquatè sumptam, non determinationem actualem sumptam secundum id quod dicit in recto.

Instantia.

Instabis, nostram explicationem easdem pati difficultates quas contra sententiam Valsquis obieciimus. Primò enim, actus externus pendet à volitione Dei adæquatè libera, ergo tota illa denominatio prior est effectui, & connotato extrinsecò. Deinde non vitabitur circulus; verum erit enim quod Deus agit quia vult & vult quia agit; effectus enim complet liberam volitionem Dei. Imò connotatio posterior est fundamento & termino, nam relatio exurgit posito fundamento & termino: ergo effectus extrinsecus prior est actu libero Dei plenè constituto per talem connotationem. Denique nullus in Deo erit actus inefficax, & conditionatus.

Resp. nihil ex doctrina quam proposui sequi eorum quæ in sententia Valsquis videntur non posse solui. Primò, enim concedo effectum extrinsecum pendere à voluntate Dei adæquatè libera, atque aded totam hanc denominationem esse priorem effectui extrinsecò, quamuis semper illa sit in ordine ad extrinsecum connotatum sine quo non est illa denominatio, quæ nec includit, nec supponit illud connotatum tanquam aliquid prius, sed tantum in illud tendit tanquam in aliquid extrinsecum & posterius. Secundò, circulus hic nullus esse potest, quia cum effectus extrinsecus sit extra totam essentiam actus liberi, non potest in vilo sensu esse verum quod Deus velit, quia agit, sed tantum agit, quia vult. Effectus enim est id, in quod tendit actus liber, non autem id quod constituit actum liberum, & verum semper est effectum extrinsecum esse posteriorem actu adæquatè libero. Connotatio secundum id quod dicit in recto & in obliquo, posterior est positione termini. Connotatio autè secundum id quod dicit in recto est prior termino. De actibus inefficacibus postea videro.

§. V.

Secunda difficultas ex immutabilitate actus diuini.

Alterum, quod videtur obesse allatæ resolutioni est immutabilitas Dei omnimoda.

Primum
argumen-
tum.

Primò enim implicat, vt eadem forma quæ denominat subiectum intrinsecè, omnino immutata manens, non denominet illud intrinsecè, alioqui duo contradictoria essent vera de aliquo successiue sine vlla mutatione, sed Deus denominatur intrinsecè volens creaturam, per formam intrinsecam, ergo est impossibile, vt sine mutatione, sit nolens illam creaturam, ergo si actus Dei est liber, necessaria erit in Deo mutatio. Maior est certa, quia duo extrema contradictoria non possunt eidem conuenire simul, ergo neque successiue sine mutatione.

Secundum
argumen-
tum.

Secundò, tunc diuina voluntas mutatur, quando in posteriori signo habet aliquid intrinsecum quod non habebat in priori signo, sed Deus ab æterno prius habet statum indifferentie quàm statum actualis determinationis intrinsecæ: nam vt sit in statu determina-

tionis actualis cum prius esset in statu indifferentiæ, habet aliquid quod non habebat in illo priori signo, imò si esset determinatus ad oppositum aliam haberet determinationem intrinsecam, ergo mutaretur.

Tertium argumentum. Tertio, implicat dari nouam connotationem quin detur fundamentum aliquod nouum talis connotationis, sed datur noua connotatio quando datur actus liber diuersum connotans effectum, ergo datur fundamentum aliquod nouæ huius connotationis. Illud fundamentum nouum non est extra Deum, quia Dei determinatio est prior, quàm omnis mutatio ad extra: imò sine mutatione ad extra Deus determinatus concipitur, vt cum remittit pœnam, peccatum veniale, obligationem voti, ergo illud fundamentum nouum est intra Deum, atque aded mutatio.

Quartum argumentum. Quarto, si Deus ab æterno potuit sine additione vlla vel detractioe transire à statu indifferentiæ ad statum actualis volitionis, omnino immutatus, potest etiam nunc, sine vlla mutatione velle de nouo, id quod prius nolebat, si enim nulla tunc fuit mutatio, neque nunc erit; sed consequens illud nemo admittit: ergo neque admitti debet antecedens.

Solutio primi argumenti. Ad primum, Resp. sæpè dictum esse posse dari nouam denominationem intrinsecam respectiuam, per solam mutationem extrinsecam, vt constare potest ex omnibus relationibus & connotationibus quando Deus ex non volente fit volens determinatè, nulla fit mutatio intra Deum, sed in obiecto mutatio semper aliqua fit, vel physica vel moralis, quæ sufficit, vt noua intra Deum esse possit denominatio.

Solutio secundæ. Ad secundum Resp. concedendo illam maiorem tunc diuina voluntas mutatur, quando in posteriori signo habet aliquid intrinsecum, quod non habebat in priori signo, nego autem minorem; quando enim Deus est in statu indifferentiæ habet totum intrinsecum quod habet in statu determinationis, sed nõ habet tamen totum quod in statu determinationis connotat in obliquo, & eodem modo dicendum est, si determinatus esset ad oppositum eadem enim esset secundum entitatem determinatio.

Solutio tertiæ. Ad tertium, Resp. ad illam maiorem, non potest dari noua connotatio, nisi detur nouum fundamentum huius connotationis, primò quidem illam esse falsam in omnibus relationibus. Nam certum est quod relatio noua resultare potest ex positione noui termini, stante fundamento eodem modo quo erat prius. Secundò, eadem maior falsa est in causis liberis, nam ratio tota vt sæpè dixi cur voluntas velit, est, quia vult; causa enim libera cum indifferens sit, hoc necessariò habet vt sine sui mutatione possit tendere ad opposita, eo quod habeat vim se determinandi. Cum ergo quæris fundamentum huius connotationis quæris rationem, cur Deus velit creare mundum, v. g. respondeo autem, quia est perfectè liber, & quia habet vim intrinsecam se determinandi ad opposita, frustra igitur nouum quæris fundamentum nouæ huius connotationis, cum actus Dei sit propter infinitatem, omnis volitio, & nolitio, & sine vlla sui mutatione possit respicere hoc vel hoc obiectum. Quomodo autem ad hoc necessaria sit mutatio ad extra. Dicitur statim.

Solutio quartæ. Ad quartum, Resp. quod si sola obfaret immutabilitas, posset Deus nunc in tempore esse volens id, quod prius noluit, vt benè probat argumentum. Sed hoc tamen esse impossibile, quia esset inconstancia & leuitas in Deo, quæ non minus ei repugnat quàm physica mutatio: cum ergo Deus ab æterno habeat omnia præsentia, & eum nihil lateat, decreuit circa omnia, quid vellet facere, nunc autem si mutaret sententiam, etiam si non propterea tamen mutaretur Physicè, moraliter tamen leuis esset & inconstans sicut homo

qui postquam aliquid decreuit mutatâ postea mente suscipit aliud concilium.

S. VI.

Tertia difficultas ex actibus, conditionatis & inefficacibus & negatiuis.

Postremò, contra datam resolutionem facere potissimum videtur, id, quod Vasqui & Aureolo tertio loco opponebatur, videlicet multos esse posse actus in Deo per quos nulla fit mutatio extra Deum. Nam actus Dei ex sententia, quam proposui, etiam si secundum omnia constitutiua intrinsecus sit, dicit tamen in obliquo & terminatiuè aliquid extrinsecum, atque aded esse non potest sine mutatione aliqua extrinseca, atqui multi sunt actus in Deo in quibus vt superius ostendebam nulla est extra Deum mutatio.

Primò enim, actus sunt in Deo conditionati, quando dicit Deus, si Anti-Christus non peccet, volo eum saluari, vel etiam quando videt per scientiam conditionatam, si taliter vocetur Anti-Christus, saluabitur, tunc nihil prorsus ponitur extra Deum, quod non esset, si Deus non haberet tale decretum, & talem scientiam, ergo manifestum est in his actibus, quod nulla fit mutatio extra Deum. Quæ tamen necessaria est, quia vt Deus dicatur volens vel sciens conditionatè, datur aliquid in rerum natura quod non esset, si Deus nec esset volens, nec sciens, non est aliquid intra Deum, ergo est extra Deum.

Secundò, idem valet in omni simplici complacentia, v. g. dicit Deus vellem salutem Luciferi, nam ex vi huius actus nihil est nouum, imò si aliquid esset noui, iam actus inefficax non esset, sed efficax. Idem dicendum est de remissione obligationis, v. g. peccati & reatus pœnæ, per puram condonationem, dispensatione voti, & matrimonij, aut alterius contractus. Neque recurrere licet ad mutationem moralem factam extra Deum, nam illa semper supponere debet mutationem physicam: quæro enim quid sit moralis mutatio, nisi aliquid fundatum in aliquo nouo physico. Imò mutatio illa moralis est duntaxat denominatio ab actu Dei libero, sed illa denominatio ab actu libero non potest esse terminus complens actum liberum, cum sit posterior toto actu libero, alioqui manifestum est quod actus liber esset obiectum sui ipsius, ergo mutatio illa moralis est insufficiens.

Tertio, idem dico de illis actibus quibus Deus diuersos fines præscribere sibi potest eiusdem effectus, Christum, v. g. potuit ordinare ad salutem etiam Angelorum; tunc enim idem esset Christus, idem Angeli, & idem homines, ergo nulla est extra Deum res noua quæ terminet illam connotationem. Imò sæpè Deus ordinat media quædam ad finem, ad quem ex sua natura ordinata non erant, tunc illa ordinatio nihil imprimit nouum tali medio: quæro enim quid sit in rerum natura quod non esset, si non esset talis ordinatio, & demum cum ordinatum dicitur medium, non potest denominatio illa esse intrinseca medio vt patet, neque illi extrinseca, sic enim deberet aliquid nouum esse additum Deo, vnde talis peteretur denominatio.

Quarto, quando Deus vult aliquam negationem actu positiuo, tunc nulla fit mutatio circa talem negationem, imò negatio non potest esse complementum actus positivi. Denique sicut dari potest in nobis pura omisso libera ita & dari potest in Deo, in illo verò non est assignabilis vlla mutatio extrinseca.

Ad primam & secundam Respondeo admitti omnino debere in Deo actus conditionatos, quibus nullus efficax actus adiunctus sit. Primò enim certum est quod Deus voluntatem habet concurrendi ad actus liberos omnium hominum, etiam illos

Actus conditionati.

Simplices complacentiæ.

Diuerfitas finium.

Quomodo sint actus conditionati & inefficaces.

illos qui non fiunt, ubi nullus apparet iunctus esse actus efficax. Deinde habet Deus voluntatem saluandi omnes homines si velint: illa voluntas prior est electione mediorum, & est verè libera. Deinde nulla ratio cogit negare actus inefficaces & conditionatos, cum enim actus Dei prius existat essentialiter quàm fiat mutatio in obiecto per quam nullo modo constituitur, non est necesse intelligere mutationem vllam physicā in obiecto vt intelligatur actus liber, sed sufficit mutatio tantum moralis, non potes autem inuenire actum vllum inefficacem, in quo obiectum non mutetur moraliter v.g. cum Deus vult salutem omnium hominum, transit illa salus à statu purè possibili ad statum futuri sub conditione. Cum Deus videt si taliter vocetur Anti-Christus salutem assequetur, videt salutem Anti-Christi futuram, si talis ponatur vocatio. Idem dico de dispensatione voti, condonatione peccati, dissolutione contractus, ubi semper moralis mutatio interuenit; Deus enim remittit ius quod habebat, vel destruit ius quod habebat alter, unde manet sublatum votum; condonatum peccatum, contractus dissolutus, aequè ac si actus in Deo existens causatus esset de nouo, quod enim mutatio causata in obiecto, moralis sit vel physica parum interest, sicut & parum interest quod actus de nouo productus sit, vel quod æquiualeat actui qui productus esset de nouo. Nego autem esse impossibilem mutationem moralem sine præuia mutatione physica, in qua nego illam necessariò fundari, sicut & nego illam esse duntaxat denominationem ab actu Dei, est enim aliquid causatum per illum actum, nempe ius quod est destructum, & alia huiusmodi quæ in creatis etiam fieri possunt sine mutatione physica, vt patet in pura omissione, & multò magis in Deo qui habet aliquid æquiualens physicæ mutationi.

Ad tertiam Respon. posse quoque Deum velle medium propter aliquem finem, ad quem illud ex sua natura non ordinetur, vt rectè probat argumentum. Christus enim v. gr. fuit ordinatus ad salutem hominum, ad quam poterat non ordinari. Vt autem respondeam argumento dico iuxta principia prius posita, illam ordinationem essentialiter & formaliter esse ipsum actum Dei necessarium qui propter infinitatem & eminentiam potest sine additione vlla vel detraktionem, esse volitio, & nolitio eiusdem obiecti, prout connotat tamen mutationem moralem factam in ipso medio, nam illud nunc post ordinationem moraliter alio modo se habet quàm ante ordinationem, ex eo quod sit propter illud, non propter aliud id est sit causa illius & non alterius, quod sufficit ad diuersam denominationem.

Quomodo
circa ne-
gationes.

Ad quartam Resp. quod quoties Deus vult aliquam negationem actu positiuo, tunc moralis sit mutatio circa talem negationem, quatenus forma ei opposita incipit esse impossibilis; posset autem esse pura omisio in Deo, sicut illa esse potest in voluntate creata, nisi obstarat summa perfectio prouidentiae, quæ ab æterno habet omnia digesta, & ordinata, sicque non se habet negatiuè circa res non futuras, sed positiuo actu tendit in omnia futura, & in omnia non futura.

QVÆSTIO III.

De reliquis proprietatibus voluntatis diuinae.

Explicatâ libertate in qua totum latet Enigma voluntatis diuinae, non erit difficile quatuor alias eius proprietates exponere quæ adiunctæ sunt libertati, prima est efficacia, secunda immutabilitas, tertia ordo decretorum, quarta sanctitas quæ complectitur impeccabilitatem, & virtutes omnes.

IN tribus sita esse videtur hæc efficacia. Primò, quod voluntas Dei semper impleatur. Secundò, quod omnium rerum sit causa. Tertio, quod se sola sufficiens sit ad faciendam in rerum natura nouam denominationem, & supplendum effectum formalem nouum.

Triplex
difficultas.

Ratio dubitandi primò est, quia nulla voluntas beneplaciti esse potest in Deo quæ non sit absoluta, ergo nulla est voluntas beneplaciti quæ non impleatur. Probo antecedens, si aliqua esset voluntas beneplaciti conditionata illa conditio necessariò esset ipsa voluntas Dei, v. gr. si dicat Deus volo saluare hominem si conuertatur, idem est, ac si dicat, volo saluare hominem, si voluero illi dare auxilia quibus video illum consenturum, hoc autem absurdum est, quia sic voluntas Dei erit conditio ad voluntatem Dei.

Secundò, voluntas Dei applicat omnipotentiam mediante intellectu, qui dirigit eam immediatè, ergo voluntas Dei mediatè solum concurret.

Tertio, per solum actum voluntatis diuinae potest intelligi effectus formalis moralis nouus, extra Deum ergo per eundem intelligi etiam potest nouus effectus formalis physicus non est enim maior ratio vnius quàm alterius. Deinde per illud decretum Dei saltem virtualiter nouum, multæ debent explicari nouæ denominationes physicae, alioqui oportebit infinites multiplicare modos distinctos realiter, v.g. vbicatio, & duratio, vel sunt modi distincti vel explicantur per solum Dei decretum, v.g. possunt existere Petrus, locus Lugdunensis, & creatio Petri, quin Petrus sit in loco Lugdunensi, connotare locum, esse indistans est aliquid distinctum à Petro, loco, & creatione Petri, hoc autem nihil aliud est quàm decretum Dei creantis Petrum Lugduni, & non alibi, ergo per solum Dei decretum noua saluatur denominatio, & nouus effectus formalis. Idem argumentum fieri potest de duratione aliisque pluribus denominationibus physicis, quas per huiusmodi decreta explicamus facilius quàm per congeriem tot entitatum modalium.

Dico primò, voluntas Dei quoties absoluta est semper impletur, multæ tamen sunt voluntates conditionatæ quæ nunquam impleantur. Ita S. Thomas art. 6. quod immeritò Scotus negat.

Voluntas
Dei abso-
luta sem-
per imple-
tur.

Ratio est, quia si aliqua esset voluntas Dei absoluta quæ non impleteretur, deberet dari aliquid extra Deum, quod impediret operationem diuinæ omnipotentiae applicatæ per voluntatem efficacem: hoc autem statim patet esse impossibile quod autem aliqua detur voluntas Dei conditionata, quæ non impleatur semper, constat ex voluntate conditionata saluandi omnes homines quam esse in Deo quæstione sequenti demonstrabitur.

Dico secundò, voluntas Dei libera prima est & immediata causa omnium rerum non minus immediata quàm intellectus.

Est imme-
diata re-
rum causa.

Ratio est, quia Deus est agens intellectuale, quod non agit per potentiam, nisi eo modo quo applicatur per voluntatem, alioqui si ex necessitate ageret, produceret omne quod potest, quod autem cōcurrat immediatè, patet, quia omnipotentia planè indifferens est ad quidlibet producendum, & intellectus etiam indifferens est, vt eam proximè dirigit, nisi accedat imperium voluntatis, ergo voluntas immediata est causa rerum per modum imperantis, intellectus per modum dirigentis, omnipotentia per modum exequentis.

Dico tertio, nullus effectus formalis aut denominatio noua physica extra Deum, esse vel concipi potest, per solum decretum intrinsecum Dei. Ita com-

munitur

Non suffi-
cit ad no-
uas deno-
minatio-
nes.